МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Факультет економіки і підприємництва

Кафедра обліку і оподаткування

Допущено до захисту
«___»_____ 2023 р.
Зав. кафедри, д.е.н., професор
_____ **Мельник Л.Ю.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ В СТОВ «НЕМОРОЖ» ЗВЕНИГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Виконав – студент 2 курсу, групи 22 м-о
освітньої програми «Облік і оподаткування»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Тимошенко Назарій Олександрович

Науковий керівник – к.е.н., доцент
Поліщук Олег Миколайович

Умань – 2023

Реферат

на кваліфікаційну роботу:

«Обліково-аналітичне забезпечення управління основними засобами в СТОВ «Неморож» Звенигородського району Черкаської області»

студента факультету економіки і підприємництва
Уманського національного університету садівництва
Тимошенка Назарія Олександровича

Забезпечення поступального економічного розвитку потребує принципово нових підходів до управління основними засобами. Стан та ефективність використання основних засобів визначають конкурентні позиції підприємства на ринку, а їх склад і структура його можливості відносно виробничого процесу. Основні засоби, займаючи значну питому вагу в структурі активів підприємства, відіграють ключову роль в забезпеченні успішності діяльності господарюючого суб'єкта. Реалізація політики, спрямованої на нарощування та оновлення основних засобів, забезпечує підвищення рівня механізації виробничих процесів і продуктивності праці виробничого персоналу.

Кваліфікаційна робота виконана на основі даних сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Неморож» Звенигородського району Черкаської області. Зміст роботи включає вступ, три розділи, висновки та пропозиції, список використаних джерел та додатки. Основний обсяг роботи становить 49 сторінок друкованого тексту, включаючи 11 таблиць, 8 рисунків і додатки.

Перший розділ роботи розкриває теоретичні засади облікового забезпечення операцій, пов’язаних з обліком основних засобів.

У другому розділі роботи наведено характеристику основних показників діяльності господарства, включаючи аналіз фінансово-економічного стану, а також розглянута облікова політика підприємства та відображення господарських операцій, що пов’язані з обліком основних засобів.

Третій розділ роботи присвячено удосконаленню облікового забезпечення в управлінні основними засобами підприємства.

На основі результатів дослідження сформульовано відповідні висновки, розроблені та впроваджені рекомендації.

Резюме: В кваліфікаційній роботі на основі даних досліджуваного господарства розглянуто аспекти облікового забезпечення управління основними засобами та запропоновано напрями їх удосконалення.

Ключові слова: облік, активи, основні засоби, управління, аналіз, контроль.

Summary: In the qualification work, based on the data of the researched farm, the aspects of accounting support for the management of fixed assets were considered and directions for their improvement were proposed.

Keywords: accounting, assets, fixed assets, management, analysis, control.

.

ЗМІСТ

ВСТУП		
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ		
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ ПІДПРИЄМСТВА		
2.1.	Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства	
2.2.	Облікова політика щодо основних засобів та особливості обліку наявності та руху основних засобів підприємства в сучасних умовах господарювання	
2.3.	Методичні аспекти внутрішньогосподарського контролю основних засобів	
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ		
ВИСНОВКИ		
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		
ДОДАТКИ		

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективність функціонування підприємства будь-якої форми власності характеризується станом його основних засобів, обсяги яких дозволяють оцінити рівень забезпеченості належними умовами для провадження фінансово-господарської діяльності господарюючого суб'єкта. Від рівня забезпеченості господарюючого суб'єкта основними засобами залежить ефективність організації виробничого процесу, випуску готової продукції та забезпеченість належних умов праці працівників. Упродовж операційного циклу основні засоби надходять на підприємство та використовуються; проводиться нарахування амортизації; поточний та капітальний ремонт; здійснюється рух активів між підрозділами підприємства; засоби вибувають з підприємства через продаж чи непридатність до використання. Тому, правильність використання основних засобів впливає на ефективність та прибутковість усієї виробничої діяльності.

Проблеми обліку основних засобів в сучасних умовах господарювання набувають особливої актуальності в зв'язку з потребою отримання інвесторами та іншими зацікавленими користувачами точної і достовірної інформації про стан і ефективність їх використання. Основною проблемою, що виникає на шляху до вирішення цього питання, є недостатня теоретико-методологічна база, що характеризується одноманітністю підходів науковців та акцентуванням уваги лише на окремих аспектах проблеми.

Нечіткість нормативно-правового регулювання, численні зміни правової бази сприяли перекручуванню сутності основних засобів, відсутності взаємозв'язку між фінансовим та податковим обліком, що призвели до неоднозначного сприйняття фахівцями інформації про дані активи. Вищенаведене зумовлює актуальність теми дослідження.

Незважаючи на значні напрацювання вчених на сьогодні єдності поглядів на категорію «основні засоби», особливості її обліку та контролю не досягнуто. Тому виникає потреба у подальших дослідженнях даного аспекту.

Метою роботи є вивчення сучасного стану обліку основних засобів та формулювання комплексу системно узгоджених пропозицій з удосконалення обліково-звітної інформації для практики управління основними засобами з метою підвищення конкурентоспроможності суб’єкта господарювання.

Така цільова спрямованість зумовила постановку та розв'язання наступних завдань:

- уточнити економічну сутність основних засобів та їх класифікацію;
- дослідити законодавчі акти та вимоги до обліку основних засобів;
- охарактеризувати фінансово-господарську діяльність та постановку облікової роботи досліджуваного господарства;
- оцінити сучасний стан організації обліку та документального оформлення руху основних засобів в підприємстві;
- проаналізувати діючу організацію та методику контролю основних засобів на підприємстві;
- окреслити напрями удосконалення облікового забезпечення процесу управління основними засобами підприємства.

Об'єктом дослідження є процес формування облікового забезпечення процесу управління основними засобами підприємства в СТОВ «Неморож».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та організаційно-методичних засад формування облікового забезпечення процесу управління основними засобами підприємства.

Методи дослідження. Вирішення поставлених завдань досягнуто на основі застосування загальнонаукових методів наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу та синтезу, порівняння, вибіркового обстеження й групування, а також економіко-статистичних прийомів дослідження.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові документи з питань обліку основних засобів, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, дані обліку і фінансової звітності СТОВ «Неморож» та власні дослідження.

Основний обсяг кваліфікаційної роботи становить 49 сторінок, 11 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел (56 найменувань), 5 додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ

Діяльність будь-якого підприємства розпочинається з формування матеріально-технічної бази, а саме з основних засобів, відсутність яких унеможливлює функціонування та ведення поточної господарської діяльності підприємства. Саме обсяг акумульованих основних засобів дає підстави судити про розмір підприємства, його можливості та перспективи розвитку.

Поняття «основні засоби» в економічній літературі має безліч трактувань і визначень. Узагальнивши погляди як зарубіжних, так і українських науковців, можна зробити висновок, що більшість із них під поняттям «основні засоби» розуміють матеріальні активи підприємства, які використовуються у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій. Важливим доповненням до визначення є те, що основні засоби беруть участь у процесі виробництва тривалий час, протягом багатьох циклів, при збереженні основних властивостей і первинної форми та частинами переносять свою вартість на готову продукцію, у міру зносу.

Згідно з НП(С)БО 7 «Основні засоби», основні засоби - це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більший ніж один рік (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [37].

Згідно Податкового кодексу України, основні засоби - це матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин, наданих у користування ділянок надр (окрім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 20000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), які призначаються платником податку для

використання в господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20000 гривень і поступово зменшується в зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить більше ніж один рік (або операційного циклу, якщо він довший за рік [43].

Поняття «основні засоби», яке наведене в НП(С)БО 7 «Основні засоби», більш ширше, ніж у Податковому кодексі, оскільки включає і невиробничі основні засоби, у той час коли Податковим кодексом до основних засобів віднесені матеріальні активи, які призначаються для використання в господарській діяльності, тобто для цілей оподаткування враховуються лише виробничі «основні засоби».

На думку Левченко О.П. [27] основні засоби є матеріальними цінностями організації у власності якої вони знаходиться, тоді як їх роль на підприємстві може бути активною або пасивною, це свідчить про те, що деякі активи можуть здаватися в оренду іншим підприємствам або взагалі не використовуватися.

Кудлаєва Н.В. [25] у своїй роботі акцентує увагу на тому, що основні засоби, є таким активом, який може знаходитися у приватній, колективній або державній власності та підлягає управлінню відповідно до норм встановлених чинним законодавством.

Леонова Ю.О. [28] наголошує, що основні засоби є матеріальним активом, які компанія очікує використовувати протягом періоду більше одного року в своїй операційній діяльності.

Зінченко О.В., Кептя В.В. [13] зазначили, що основні засоби є сукупністю матеріальних активів, які протягом тривалого часу мають залишатися у незмінній натуральній формі та використовуватися за цільовим призначенням, наприклад для забезпечення виробничого процесу

Так, аналіз літературних джерел показав, що науковці трактують поняття «основні засоби» у межах двох основних підходів:

- І підхід – характеризує основні засоби як матеріальні активи;
- ІІ підхід – характеризує основні засоби як засоби праці.

Отже, на основі проведеного аналізу можна зробити висновок щодо існування поміж науковців двох підходів до трактування поняття «основні засоби», де перший ґрунтується на матеріальності, а інший уособлює основні засоби як засоби праці. Також було визначено, що вітчизняні підприємства у ході здійснення своє господарської діяльності мають керуватися НП(С)БО, МСБО, податковим та господарським кодексами, а також наказами та інструкціями, які стосуються обліку та контролю за обігом, переміщенням чи вибуттям основних засобів.

На основі дослідження особливостей сільського господарства, нами визначені особливості використання та відтворення основних засобів у сільськогосподарських підприємств:

1. Основні засоби досить різноманітні за складом та різнорідні за функціональними особливостями, що передбачає їх поділ на активну частину, що безпосередньо бере участь у створенні доданої вартості, та пасивну частину, яка створює умови для виробництва.

2. При виробництві сільськогосподарської продукції використовуються різні технічні засоби при виконанні агротехнічних або зооінженерних робіт. Зокрема, виділяють загальні технічні засоби та спеціальні. Спеціальні технічні засоби галузі рослинництва та тваринництва різні за функціональним призначенням, а тому мають обмежену взаємозамінюваність чи взаємодоповнення. Слід відмітити, що трактори у сільському господарстві можуть виконувати технологічні операції лише за наявності додаткового навісного чи причіпного обладнання.

3. Сезонність сільського господарства зумовлює неритмічність використання основних засобів протягом року, особливо задіяних в галузі рослинництва. Для основних засобів галузі тваринництва характерна більша ритмічність, оскільки виробництво не припиняється протягом всього року, а технологічні операції часто повторювані і більш однорідні.

4. У сільському господарстві для основних засобів характерний швидкий фізичний та моральний знос. Вищий рівень фізичного зносу порівняно

з іншими галузями економіки обумовлений роботою основних засобів під відкритим небом під впливом несприятливих погодних умов, а також взаємодія з землею та біологічними активами. Швидкий моральний знос зумовлений постійним якісним удосконаленням і розширенням арсеналу технічних засобів виробництва. У національному сільському господарстві все більше зростає частка іноземної техніки, яка характеризується кращими техніко-експлуатаційними характеристиками.

5. В умовах дефіциту фінансового забезпечення значна частина основних засобів сільськогосподарських підприємств використовується після завершення експлуатаційного терміну, що негативно впливає на якість і своєчасність виконання виробничих операцій та, як наслідок, зумовлює зростання собівартості продукції.

6. Використання технічних засобів у сільському господарстві потребує активної участі людини, тобто повне і раціональне використання основних засобів неможливе без участі трудового ресурсу, який здійснює управління та організацію використання, зберігання та відтворення основних засобів.

7. Основні засоби у сільському господарстві сприяють поглибленню поділу праці, оскільки виробництво певного виду сільськогосподарської продукції потребує окремого набору технічних засобів.

8. Використання основних засобів у сільськогосподарських підприємствах потребує додаткових витрат, пов’язаних з експлуатацією, наприклад, пальне, мастило, запасні частини, ремонт.

9. Набір основних засобів для виробництва певного виду сільськогосподарської продукції залежить від технології виробництва, рівня спеціалізації та можливостей системи ресурсного забезпечення підприємства.

Раціональна організація бухгалтерського обліку основних засобів передбачає їхню класифікацію за певними ознаками. На сьогодні існує значна кількість класифікацій основних засобів, серед найбільш поширених можна виділити: виробничі і невиробничі; промисловості, сільського господарства, транспорту, торгівлі, будівельні, зв’язку тощо; діючі, недіючі та запасні; власні

та орендовані. Ураховуючи вищевикладену класифікацію основних засобів, вважаємо за доцільне згрупувати їх за різними класифікаційними ознаками (табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Класифікація основних засобів

№	Класифікаційна ознака	Групи основних засобів
1	За функціональним призначенням	Виробничі. Невиробничі
2	За галузевою ознакою	Промисловості. Сільського господарства. Транспорту. Торгівлі. Будівельні. Зв'язку тощо.
3	За використанням	Діючі. Недіючі. Запасні.
4	За належністю	Власні. Орендовані.
5	За речовим характером	Інвентарні. Неінвентарні.
6	За джерелами фінансування	Внесені до статутного фонду підприємства Придбані за власні кошти підприємства Придбані за рахунок позикових коштів Безоплатно отримані основні засоби Отримані внаслідок обміну на подібний або неподібний актив (бартерні операції)
7	За характером відображення зносу	Основні засоби, які амортизуються. Основні засоби, які не амортизуються.
8	За натурально-речовим складом	Земельні ділянки, будинки, споруди та передавальні пристрої. Машини й пристрої. Транспортні засоби. Прилади, інвентар. Багатолітні насадження. Інші необоротні матеріальні активи.
9	За характером участі	Активні. Пасивні.

Загалом науковцями та спеціалістами було створено досить потужний базис для формування єдиної системи обліку основних засобів, яка забезпечить ефективне функціонування та використання таких активів, проте на практиці існує ряд перешкод та нормативних колізій, які створюють шляхи мінімізації податків (завдяки амортизаційним відрахуванням), завищення/заниження вартості основних засобів при їх оцінці, тощо. Відтак, постає необхідність достеменного аналізу особливостей обліку та контролю основних засобів для визначення тих аспектів, які є найбільш проблемними враховуючи вітчизняну практику обліку.

Важливим регулятором ведення обліку основних засобів та складання звітності є нормативно-правове регулювання. Нормативно-правову базу можна представити як чотирирівневу систему:

І рівень – законодавчий – визначає сутність бухгалтерського обліку, його завдання, основні поняття, що використовуються, порядок регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку. Включає Конституцію України, Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні».

ІІ рівень – нормативний – Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», який регулює методологічні засади ведення обліку основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, та ряд інших П(С)БО.

ІІІ рівень – методичний – Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій; Інструкція з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків; Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів; Інші нормативно-правові акти.

IV рівень – організаційний – Наказ про облікову політику підприємства; Робочий план рахунків для обліку необоротних матеріальних активів; Наказ про проведення інвентаризації; посадові інструкції; графіки документообігу та інвентаризації; регламенти бухгалтерських та інших адміністративних служб та порядок організації та реалізації внутрішнього контролю. Ця група документів формується в рамках системи управління конкретного підприємства.

Управління основними засобами складний процес, що орієнтований на запобігання втрат і створення передумов для здійснення ефективної діяльності підприємства. Ефективне управління основними засобами дозволяє забезпечити конкурентні переваги підприємству та оптимізувати витрати на виробництво продукції. Необхідність управляти процесами використання та відтворення основних засобів вимагає від керівництва знання теоретичних засад здійснення управління основними засобами, що сприяє прийняттю виважених стратегічних, тактичних та операційних управлінських рішень.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Неморож» розташоване селі Неморож, неподалік міста Звенигородка та на відстані 115 км від обласного центру – міста Черкаси. Основними пунктами збуту та реалізації продукції, яка вироблена в підприємстві є навколишні промислові підприємства: Тальнівський елеватор, Звенигородський сироробний завод та Черкаський м'ясокомбінат. Основними постачальниками різних товарно-матеріальних цінностей досліджуваного господарства є Звенигородська нафтобаза, база агропостачання та інші, які знаходяться від товариства на відстані 25-40 км.

Підприємство має самостійний баланс, власні основні і оборотні кошти, розрахунковий та інші рахунки в установах банків, круглу печатку та штамп зі своїм найменуванням, інші реквізити. Підприємство є власником належного йому майна, володіє, використовує і розпоряджається ним виходячи з мети та предмету статутної діяльності. Майно СТОВ «Неморож» складають основні фонди і оборотні засоби, а також цінності, що відображені в його балансі. Управління підприємством здійснює його власник, який самостійно вирішує всі питання виробничо-господарської діяльності, керуючись у своїй діяльності Статутом, законами та іншими нормативними актами України.

Основною метою діяльності товариства є виробництво сільськогосподарської продукції та її переробка з метою отримання доходу і забезпечення економічних і соціальних потреб членів товариства. Виконання виробничої діяльності забезпечують молочнотоварна ферма, тракторно-рільнича бригада, ремонтна майстерня та інші структурні підрозділи.

Майно досліджуваного агроформування складають основні фонди і оборотні засоби, а також цінності, що відображені в його балансі. Основним

засобом сільськогосподарського виробництва є земля. До сільськогосподарських угідь належать землі різної продуктивності. Структурні землі сільськогосподарського призначення залежать від зональних особливостей і характеризують якість землі, що використовується як засіб виробництва. Господарство орендує земельні ділянки, що перебувають у власності територіальних громад, громадян та юридичних осіб, для провадження своєї виробничої діяльності.

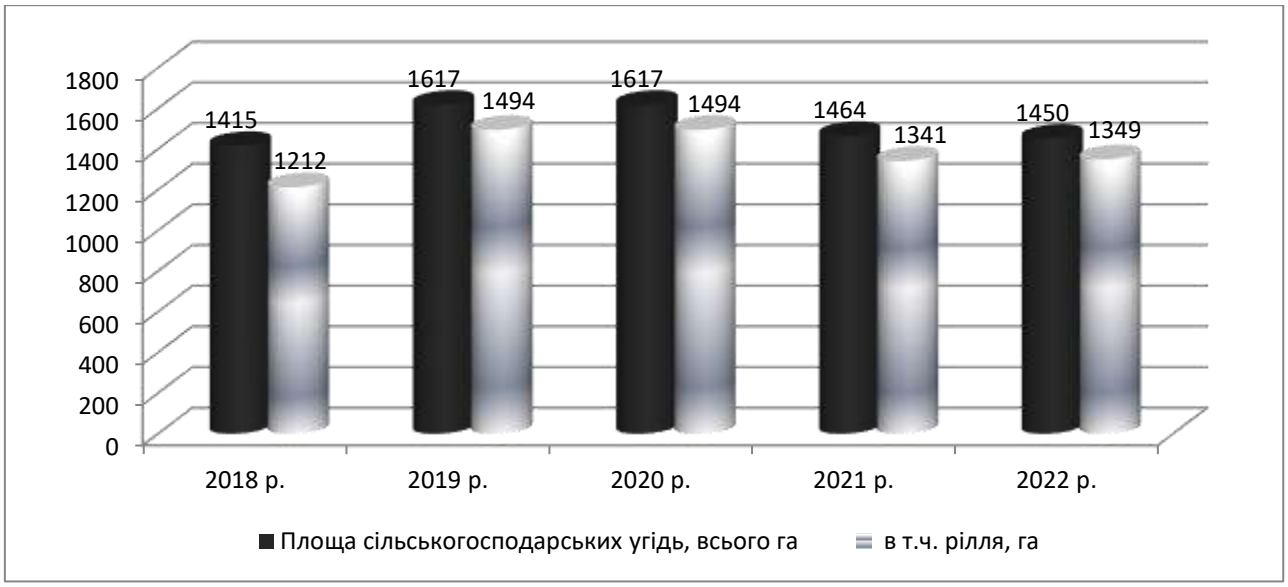

Рис. 2.1. Склад та динаміка земельних угідь СТОВ «Неморож»

Аналізуючи дані рис. 2.1 можемо бачити постійне коливання кількості оброблюваних земель у господарстві. Якщо порівнювати дані минулого року з даними базового року, то площі збільшились на 142 га або на 10,7%. А якщо до попереднього, то навпаки – зменшення на 153 га. Це пояснюється тим, що окремі власники земельних паїв віддали в оренду свої землі, а інші навпаки – передали ці землі іншому орендодавцю. Позитивним моментом виступає те, що не всі землі становить рілля, розораність земель становить в середньому близько 90%. Товариство має в своєму розпорядженні пасовища, де випасають утримувану худобу.

Не менш важливою частиною у процесі виробництва продукції виступають трудові ресурси, без яких практично не можливо здійснювати вирощування

аграрної продукції, адже дана сфера потребує висококваліфікованих і досвідчених працівників, а також, як це не банально звучить, живої праці.

Середньорічна кількість працівників у підприємстві за останні чотири роки має тенденцію до зменшення. Так, в 2022 р. вона скоротилась в порівнянні з 2018 р. на 1 особу, або на 0,9%. В свою чергу зайнятих в галузі тваринництва порівняно з 2018 р. стало на 1 особу менше або на 1,7%, а в галузі рослинництва кількість зайнятих осіб порівняно з 2018 р. не змінилась Виробництво валової продукції на одного працівника збільшилось на 10,4 тис. грн. і становило 98,5 тис. грн.

Таблиця 2.1.

Склад та структура трудових ресурсів СТОВ «Неморож»

Показники	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022 р. до 2018 р.	
						+/-	%
Середньооблікова кількість працівників, осіб	114	118	115	115	113	-1	99,1
в т.ч.: в рослинництві	55	27	52	56	55	-	100,0
в тваринництві	59	91	63	59	58	-1,0	98,3
Частка працівників в галузях, % рослинництва	48,2	22,9	45,2	48,7	48,7	0,4	х
тваринництва	51,8	77,1	54,8	51,3	51,3	-0,4	х

Діяльність підприємства нерозривно пов’язана з наявністю та використанням основних засобів, які характеризуються відповідним складом та структурою для здійснення процесу виробництва. Забезпечення та оновлення матеріально-технічної бази підприємств є однією з ключових умов успішного їх функціонування та досягнення конкурентних переваг і стійкого економічного розвитку. Одним з обов’язкових елементів виробництва є основні засоби, від якості та структури яких залежить результативність та ефективність діяльності.

Таблиця 2.2.

Забезпеченість основними засобами і ефективність їх використання у СТОВ «Неморож»

Показники	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022 р. до 2018 р.	
						+/-	%
Валова продукція в постійних цінах 2010 р., тис. грн.	10046	11091	12190	10639	11131	1085,0	110,8
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	4428	5342	5617	5961	7405	2977,0	167,2
Капіталоозброєність, тис. грн.	38,8	45,3	48,8	51,8	65,5	26,7	168,7
Капіталозабезпеченість на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	334,9	377,5	347,4	368,6	505,8	170,9	151,0
Капіталовіддача на 100 грн. основних засобів, грн.	226,9	207,6	217,0	178,5	150,3	-76,6	66,3
Капіталоємкість, грн.	0,4	0,5	0,5	0,6	0,7	0,2	150,9

Розглянувши забезпеченість основними засобами, а також ефективність їх використання, можна сказати, що спостерігається чітка тенденція до збільшення середньорічної вартості основних засобів у 2022р., порівняно з 2018 р. на 67,2% або на 2977 тис. грн. Що пояснюється тим, що за рахунок поступового оновлення основних засобів відбулось збільшення їх вартості. Це вплинуло на зміни показників адекватності використання основних засобів. Так, через незначне зменшення чисельності працівників і значне збільшення вартості основних засобів капіталоозброєність праці збільшилась на 68,7% на одного працівника. Капіталозабезпеченість збільшилась на 51% або на 170,9 тис. грн. Слід також відмітити також, що показник капіталовіддачі в підприємстві зменшився у 2022 році порівняно з 2018 р. на 76,6 грн. або на 33,7%, а капіталоємність відповідно збільшилась на 0,2 грн., що є негативним фактором для підприємства.

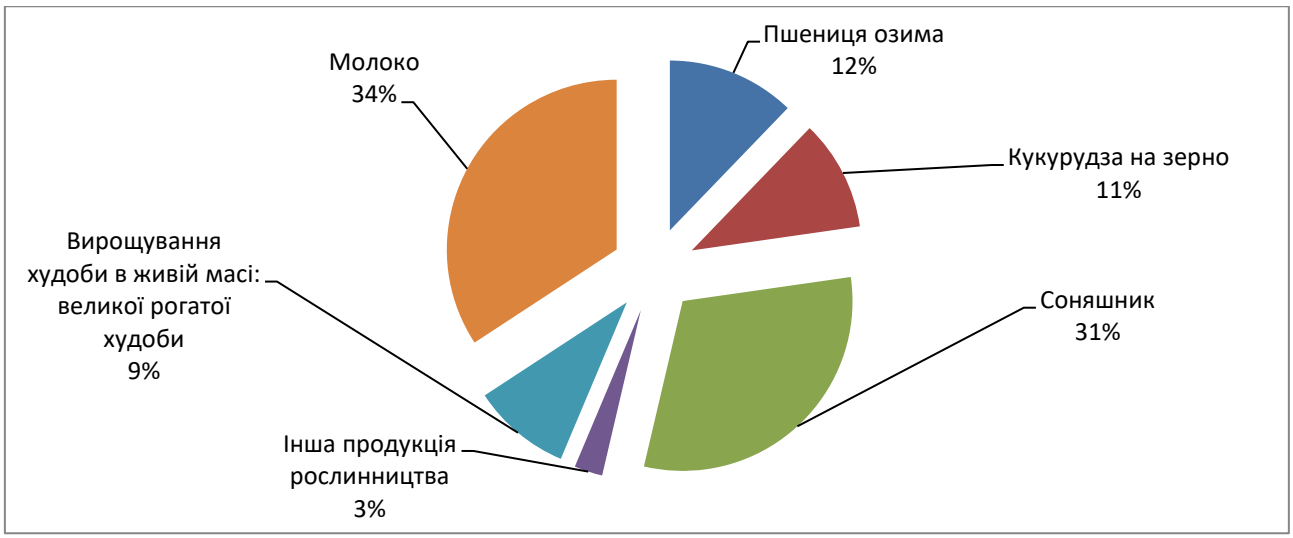

Рис. 2.2. Структура товарної продукції, %

На основі представлених даних та проведених розрахунків рис. 2.2. можна бачити, що найбільшу питому вагу в структурі товарної продукції в середньому за роки дослідження займала продукція рослинництва 55%. В цій галузі найбільшу питому вагу займали соняшник, кукурудза на зерно та пшениця. По галузі тваринництва найбільшу питому вагу із виручки від реалізації продукції займає молочне скотарство 34%. Підприємство спеціалізується на вирощуванні продукції рослинництва, хоча значну питому вагу із виручки від реалізації має саме молочне скотарство. Тому з цього можна зробити висновок, що спеціалізація підприємства – технічно-зернова з розвинутим скотарством.

За умов переходу економіки України до ринкових відносин значно зростає роль своєчасного та якісного аналізу фінансово-економічного стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності. Систематичний аналіз фінансово-економічного стану підприємства необхідний тому, що дохідність будь-якого підприємства, розмір його прибутку багато в чому залежать від його платоспроможності. Аналіз фінансового стану підприємства є одним із інструментів з'ясування реальної конкурентоспроможності, що досить важливо за умов ринкової економіки, оскільки підприємства змагаються за споживачів своєї продукції (табл. 2.3.)

Таблиця 2.3.

Основні економічні показники діяльності СТОВ «Неморож»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2018 р.	
						+/-	%
Валова продукція в постійних цінах 2010 р., тис. грн.	10046	11091	12190	10639	11131	1085,0	110,8
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	9504	11801	14097	17208	22981	13477,0	241,8
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	7699	9541	11382	13235	17083	9384,0	221,9
Валовий прибуток (збиток) від реалізації продукції, тис. грн.	1805	2260	2715	3973	5898	4093,0	326,8
Чистий прибуток, тис грн.	820	1954	3088	4570	3207	2387,0	391,1
Рівень рентабельності, %	10,7	20,5	27,1	34,5	18,8	8,1	х
Площа сільськогосподарських угідь, всього га	1322	1415	1617	1617	1464	142,0	110,7
Середньооблікова кількість працівників, осіб	114	118	115	115	113	-1,0	99,1
Валова продукція на: 1 працівника, тис. грн.	88,1	94,0	106,0	92,5	98,5	10,4	111,8
100 га с.-г. угідь, тис. грн.	759,9	783,8	753,9	657,9	760,3	0,4	100,1
Чистий прибуток на: 1 працівника, тис грн.	7,2	16,6	26,9	39,7	28,4	21,2	394,6
Чистий прибуток на 100 га угідь, тис грн.	62,0	138,1	191,0	282,6	219,1	157,0	353,2

З даних таблиці можна зробити висновок про те, що СТОВ «Неморож» у 2022 р. працювало досить ефективно і прибутково. Вартість валової продукції в постійних цінах 2010 р. зросла на 10,8%. В 2022 році чистий дохід від реалізації продукції зріс порівняно з 2018 роком на 141,8% або на 13477 тис. грн., при цьому собівартість реалізованої продукції зросла на 121,9% або на 9384 тис. грн. порівняно з 2018 роком. Саме це і стало причиною різкого зростання рівня прибутковості підприємства. Підприємство одержало 3207 тис. грн. прибутку і рівень рентабельності при цьому становив – 18,8%. В порівнянні з 2018 роком у звітному році рівень рентабельності збільшився на 8,1 відсоткові пункти. На 100 га вироблено 219,1 тис. грн. чистого прибутку. Отже, СТОВ «Неморож» можна вважати досить успішним сільськогосподарським підприємством.

У таблиці 2.4. та рис. 2.3. представимо дані проведеного аналізу складу і структури основних засобів досліджуваного підприємства.

Таблиця 2.4.

Склад і структура основних засобів в СТОВ «Неморож» на кінець звітного періоду

Показники	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р від 2018 р., тис. грн.
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Будинки, споруди та передавальні пристрої	702	19,6	672	12,7	692	11,7	682	11,4	672	7,6	-30
Машини та обладнання	2723	76,1	4098	77,2	4775	80,6	4945	82,5	7860	89,2	5137
Транспортні засоби	131	3,7	524	9,9	445	7,5	359	6,0	273	3,1	142
Інші основні засоби	20	0,6	15	0,3	13	0,2	10	0,2	8	0,1	-12
Разом основних засобів	3576	100,0	5309	100,0	5925	100,0	5996	100,0	8813	100,0	5237

Протягом досліджуваного періоду вартість основних засобів на кінець звітного періоду в СТОВ «Неморож» зросла на 5237 тис. грн., і в основному це відбулося за рахунок придбання нових машин і обладнання. Зростання як обсягу, так і питомої ваги машин і обладнання, транспортних засобів в кінці звітного року у порівнянні із кінцем попереднього року свідчить про абсолютне і відносне збільшення власне активної частини основних засобів, а це означає поліпшення структури основних засобів.

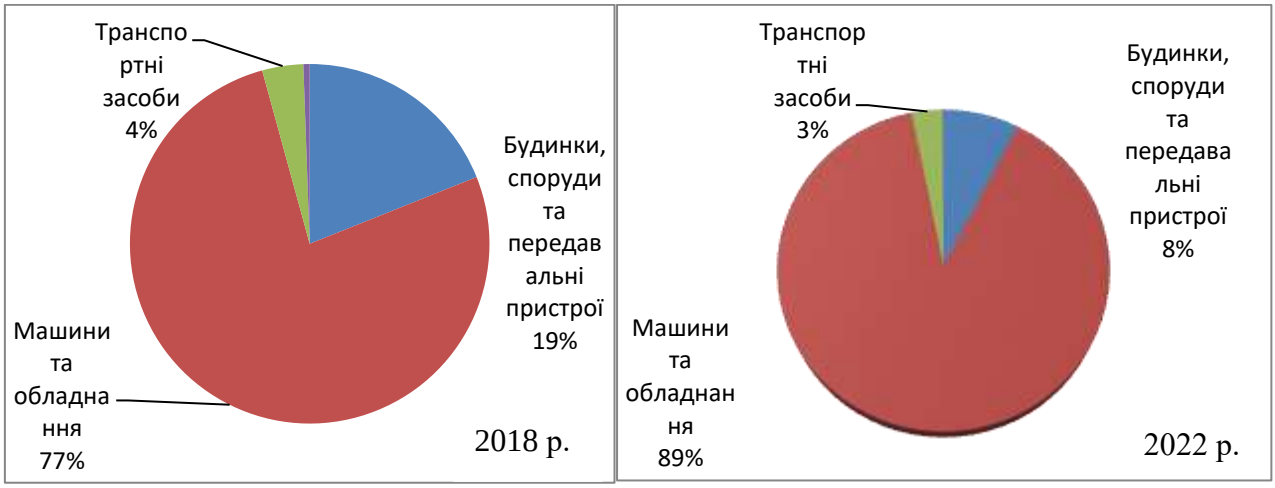

Рис. 2.3. Структура основних засобів СТОВ «Неморож», %

Загальна оцінка структури основних засобів за досліджуваний період дозволяє зробити висновок, що збільшилась частка машин та обладнання на 12%, при цьому зменшилась частка будинків та споруд на 11%. По транспортним засобам особливих структурних зрушень не відбулося.

Таблиця 2.5.

Аналіз технічного стану основних засобів на кінець звітного періоду, тис. грн.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021р.	2022 р.	2020 р. від 2016 р.
Первісна вартість основних засобів	4612	6415	7437	7945	11287	6675
Зношеність основних засобів	1066	1106	1512	1949	2474	1408
Залишкова вартість основних засобів	3546	5309	5925	5996	8813	5267
Коефіцієнт зношеності	0,231	0,172	0,203	0,245	0,219	-0,012
Коефіцієнт придатності	0,769	0,828	0,797	0,755	0,781	0,012

Аналіз технічного стану основних засобів СТОВ «Неморож» на основі показників табл. 2.5 свідчить, що зношуваність основних виробничих засобів поступово збільшується. Так, залишкова вартість основних засобів в кінці 2022 року в порівнянні з кінцем 2018 року зросла на 5267 тис. грн. Хоч і несуттєво, але зростає коефіцієнт придатності в динаміці і відповідно зменшується коефіцієнт зносу. Зношуваність основних засобів на кінець 2022 року становила 22%, тобто знос дорівнює приблизно 1/4 вартості. І все це відбувається в умовах неперервного зростання первісної вартості основних засобів.

Результати аналізу технічного стану і руху основних засобів служать інформаційною базою для перевірки виконання плану впровадження нової техніки, модернізації наявних технічних засобів, введення в дію нових об'єктів та виконання графіка ремонту основних засобів.

2.2. Облікова політика щодо основних засобів та особливості обліку наявності та руху основних засобів підприємства в сучасних умовах господарювання

Формування облікової системи будь-якого суб'єкта господарювання визначається специфікою його діяльності, на яку також впливає система законодавчо-нормативного регулювання бухгалтерського обліку та професійне бухгалтерське судження. Найважливішим елементом забезпечення достовірної, своєчасної, надійно інформації облікової системи є облікова політика.

На досліджуваному підприємстві інформація яка відображається у обліковій політиці з метою формування та подання фінансової звітності базується на основі принципів, методів і процедур визначених міжнародними стандартами фінансової звітності та окремими вітчизняними рекомендаціями й інструкціями. Облікова політика підприємства була створена та затверджена Наказом «Про облікову політику» від 1 січня 2020 року, діючим на той час головою товариства. З моменту прийняття Наказ про облікову політику декілька різ переглядалася та були внесені зміни. Фактично на досліджуваному сільськогосподарському підприємстві функціонує нова облікова політика відповідно до вимог та принципів МСФЗ.

Облікова політика СТОВ «Неморож» відповідає всім вимогам чинних МСФЗ, дотримання яких забезпечує достовірне подання інформації в фінансовій звітності, а саме, доречної, достовірної, зіставної та зрозумілої інформації. Також варто відзначити, що Наказ про облікову політику є стислим за змістом, основна частина якого присвячена розкриттю методології обліку на підприємстві. Перші пункти даного документа присвячені стислому визначенню операційної, інвестиційної, фінансової та надзвичайної діяльності підприємства. Хоча в Наказі не розкрито, які саме види діяльності відносити до операційної, проте є посилання на Статут підприємства, в якому вони зафіксовані.

Відповідно до наказу про облікову політику необоротних активів на досліджуваному підприємстві можна виділити такі складові обліку:

1. Методи, принципи та порядок ведення бухгалтерського обліку основних засобів здійснювати за відповідними стандартами - НП(С)БО 7 «Основні засоби».

2. Для обліку необоротних активів використовувати спеціалізовану бухгалтерську програму на основі «BAS Бухгалтерія», яка повинна забезпечити друк оборотно-сальдових відомостей, ордерних книжок та інших облікових регістрів для обліку необоротних активів за кожний звітний місяць. Оборотно-сальдові дані з обліку необоротних активів повинні бути засвідчені підписами матеріально відповідальних осіб.

3. Одиницею обліку необоротних активів прийнято їх найменування, у разі ліквідації необоротних активів, що використовуються в оптовій торгівлі та послугах, їх оцінка повинна проводитися за визначеною вартістю, у роздрібній торгівлі - відповідно до методу ціни продажу.

4. До малоцінних оборотних матеріальних цінностей слід віднести матеріальні цінності, строк корисного використання яких перевищує 12 місяців і вартістю менше 20000 грн.

5. Амортизація необоротних матеріальних цінностей малоцінних нараховується в розмірі 50% їх вартості в першому місяці експлуатації.

6. Амортизацію об’єктів основних засобів нараховувати прямолінійним методом. Строк корисного використання кожного конкретного об'єкта основних засобів визначається спеціально створеною комісією.

Отже, обліковим персоналом досить точно охарактеризовані всі методологічні блоки та особливості їх відображення в обліку. Звичайно існують аспекти, які потребують уточнення, хоча, вважаємо, що облікова політика СТОВ «Неморож» розроблена на досить високому рівні, а її дотримання в майбутній перспективі позитивно вплине на фінансові показники діяльності сільськогосподарського підприємства.

Одним з основних завдань обліку основних засобів є надання повної, правдивої та достовірної інформації про них. Процес руху основних засобів на підприємстві складається з трьох основних стадій, які наведені на рис. 2.4.

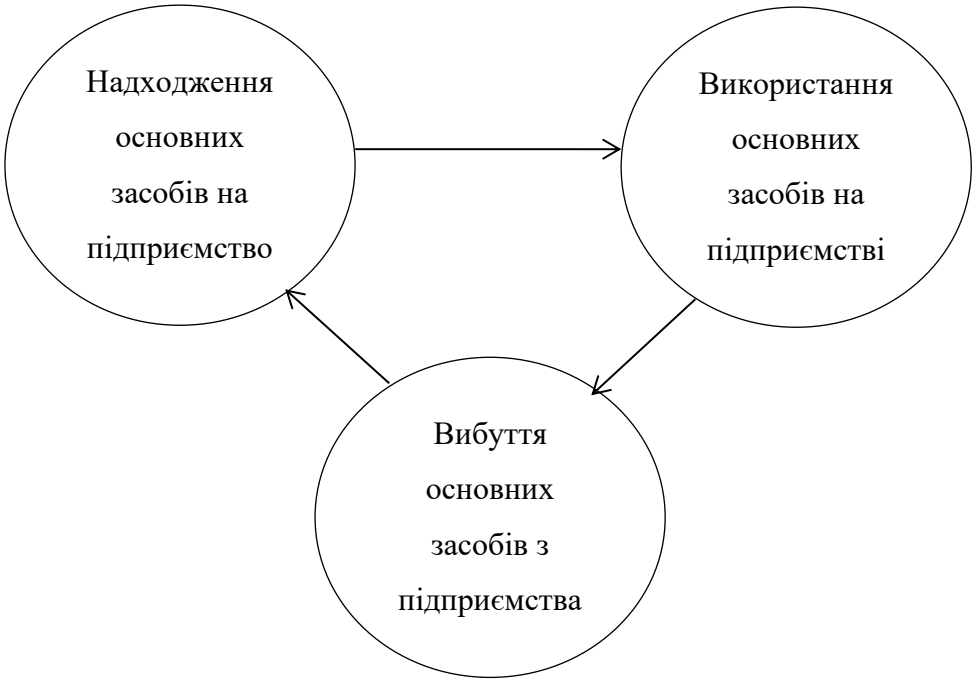

Рис. 2.4. Процес руху основних засобів на підприємстві

Тому, важливим етапом організації обліку основних засобів є первинний облік їх руху. Від його якості, достовірності, повноти та оперативності залежить наступний процес обліку. Слід зазначити, що організація бухгалтерського обліку основних засобів повинна бути цілісною, єдиною системою взаємопов'язаних способів та методів обліку, які охоплюють увесь комплекс облікових процедур з виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації.

Отже, наведемо, які саме форми застосовує підприємство, з'ясуємо їх застосування та особливості складання.

Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (форма № ОЗ-1). Він застосовується для належного фіксування операцій щодо включення поодиноких об'єктів до складу основних засобів, для обліку впровадження їх в дію, для оформлення їх руху всередині підприємства, та зокрема для списання зі складу основних засобів, з причин їх передавання

інакшому підприємству. Слід зазначити, що в момент надходження даний акт має формуватися в одному екземплярі. Після цього він з доданими документами технічного характеру передається в бухгалтерію, там підписується керівником та головним бухгалтером. Цей акт в момент руху об'єктів всередині підприємства та безкоштовного передавання, має формуватися в двох екземплярах, тобто по екземпляру для сторін, які приймають або передають об'єкт. У випадку, коли об'єкт переводиться до складу інакшого підприємства, то акт має формуватися в трьох екземплярах, тобто два перших – для підприємства, що передає об'єкт, а третій – для підприємства, що отримує об'єкт.

Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів (форма № ОЗ-2). Він застосовується для належного фіксування операцій стосовно передачі об'єктів з метою проведення їх ремонту, реконструкції або модернізації. Варто відзначити, що даний акт має формуватися в двох екземплярах, тобто по екземпляру для сторін, які приймають або передають об'єкт. На цей акт мають поставити підписи відповідальний працівник відділу та представник підприємства, що проводило поліпшення, та має передатися в бухгалтерію. До документів технічного характеру об'єкта вносять необхідні модифікації в характеристиці об'єкта, що виникли у зв'язку з поліпшенням об'єкту.

Акт на списання основних засобів (форма № ОЗ-3). Він застосовується для належного фіксування операцій щодо ліквідації об'єктів або вибуття його частин, але за винятком транспортних засобів. Варто зазначити, що даний акт має формуватися в двох екземплярах, тобто один – для бухгалтерії, інший – для матеріальної особи. Цей акт має містити наступну інформацію стосовно об'єкта основних засобів: затрати на його списання, а також вартість матеріального майна, отриманого внаслідок ліквідації.

Акт на списання автотранспортних засобів (форма № ОЗ-4). Він застосовується для належного фіксування операцій щодо виключення транспортних засобів з складу основних засобів. Варто відзначити, що даний акт має формуватися в двох екземплярах, тобто один – для бухгалтерії, інший – для

матеріальної особи. Цей акт повинен включати наступну інформацію про об’єкт основних засобів: затрати на його списання, а також вартість матеріального майна, отриманого внаслідок розбору даних засобів.

Інвентарна картка обліку об’єкта основних засобів (форма № ОЗ-6). Слід зазначити, що ця картка має формуватися бухгалтерією в одному екземплярі на об’єкт. Потім вона наповнюється інформацією, що вказана в формі № ОЗ-1, технічній чи іншій документації. В картці записують тільки основні та якісні характеристики об’єктів. В разі вибуття або поліпшення об’єктів, то дані зміни обов’язково прописуються в цій картці на основі форм № ОЗ-2, № ОЗ-3, № ОЗ-4.

Опис інвентарних карток по обліку основних засобів (форма № ОЗ-7). Дана форма вживається для фіксування інвентарних карток. Слід зазначити, що опис має формуватися в одному екземплярі. З точки зору класифікаційних груп об’єктів, в цьому описі фіксуються записи.

Картка обліку руху основних засобів (форма № ОЗ-8) на досліджуваному підприємстві не застосовується, оскільки воно не користується ручною обробкою документів з обліку.

Інвентарний список основних засобів (форма № ОЗ-9). Дана форма застосовується для належного фіксування інформації про пооб’єктний облік основних засобів за місцем розташування по матеріальним особам.

Розрахунок амортизації основних засобів (для промислових підприємств) (форма № ОЗ-14). Він вживається для обчислення сум амортизації об’єкта, із вказанням періоду, за який вона нарахована.

Розрахунок амортизації по автотранспорту (форма № ОЗ-16). Він вживається для обчислення сум амортизації транспортних засобів, із вказанням періоду, за який вона нарахована.

В організації обліку основних засобів на підприємствах сьогодні існують певні недоліки, що негативно впливають на ефективність управління підприємством у цілому. Це стосується організаційної, технологічної та

документальної частин, тому варто звернути увагу на поліпшення первинного обліку та оптимізацію форм первинної документації.

Аналіз структури документів і регістрів з обліку основних засобів, запроваджених нормативними документами дозволив нам зробити такі висновки: з одного боку, вони містять застарілі показники, які не формують підсумкової, узагальнюючої інформації, а з іншого – у них відсутні показники, необхідні для складання звітності в умовах застосування НП(С)БО 7 «Основні засоби». На думку вчених, вилучення непотрібних показників зменшить обсяги зайвої роботи облікового апарату та дозволить зосередитись на результативній інформації, що безпосередньо впливає на прийняття управлінських рішень щодо наявності основних засобів та режиму їх використання, тобто підвищить ефективність обліку.

Синтетичний облік основних засобів ведеться на рахунку 10 «Основні засоби», який призначений для обліку й узагальнення інформації про наявність і рух як власних основних засобів, так і одержаних за умов фінансового лізингу, а також орендованих цілісних майнових комплексів, які належать до складу основних засобів. В наступних таблицях наведемо інформацію про відображення в обліку основних господарських операцій з основними засобами.

Таблиця 2.6.

Господарські операції з обліку придбання основних засобів

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Отримано обладнання	152	631	30000
2	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	6000
3	Отримано транспортні послуги	152	631	1000
4	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	200
5	Відображено вартість роботи з установки, монтажу і налагодження обладнання	152	631	6000
6	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	1200
7	Оплачено постачальникам вартість обладнання, послуг і робіт	631	311	44400
8	Відображено заробітну плату працівників, зайнятих установкою і монтажем	152	661	1500

9	Відображено вартість матеріалів, використаних при установці	152	20	4000
10	Введено обладнання в експлуатацію (30000+1000+6000+1500+4000)	104	152	42500

Як бачимо, придбаний об’єкт основного засобу зараховується на баланс підприємства за первісною вартістю. Первісна вартість ОЗ, придбаних за плату, складається з витрат, зазначених у п. 8 П(С)БО 7.

Об'єкти основних засобів, внесені в статутний капітал підприємства, зараховуються на баланс по первісній вартості, якою визнається погоджена засновниками (учасниками) їхня справедлива вартість із урахуванням витрат, що враховують при визначенні первісної вартості придбаних засобів.

При цьому підприємство не проводить капіталізацію власних засобів, відповідно в цьому випадку рахунок 15 «Капітальні інвестиції» не застосовується. Оформлення в обліку основних засобів, внесених у статутний капітал підприємства подано в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

Господарські операції з обліку основних засобів, які внесені до статутного капіталу

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Відображено формування статутного капіталу	46	40	500000
2	Отримано верстат, як внесок до статутного капіталу	104	46	30000
3	Отримано послуги з транспортування верстата	152	631	1200
4	Отримано роботи з установки, монтажу і налагодження верстата	152	631	7200
5	Сплачено постачальникам послуг і робіт (1200+7200)	631	311	8400
6	Збільшено первісну вартість верстата на вартість транспортних послуг та робіт з установки, монтажу і налагодження	104	152	8400

У випадку придбання основних засобів за рахунок використання коштів цільового фінансування господарство може відображати капіталізацію таких засобів на рахунку 15 «Капітальні інвестиції» (з виділенням спеціального субрахунку третього порядку). Витрати коштів цільового фінансування в момент придбання основних засобів з рахунку 48 «Цільове фінансування й цільові надходження» списується на рахунок 69 «Доходи майбутніх періодів», відповідно на дату звітності такі витрати будуть враховані в рядку 630 Балансу. Безкоштовно отримані об'єкти основних засобів зараховуються на баланс по первісній вартості, що дорівнює їхній справедливій вартості на дату одержання з урахуванням витрат, що враховуються при визначенні первісної вартості придбаних засобів. При цьому підприємство не проводить капіталізацію власних коштів, відповідно в цьому випадку рахунок 15 «Капітальні інвестиції» не застосовується.

Також підприємства за рахунок власних сил можуть створювати об’єкти основних засобів. Первісна вартість основних засобів, створених господарським способом (власними силами), складається з прямих матеріальних витрат, прямих витрат на оплату праці, загальновиробничих витрат, вартості послуг сторонніх організацій, амортизації використаного під час виготовлення обладнання та інших витрат, що складають первісну вартість згідно з п. 8 НП(С)БО 7 .

При створенні об’єкта ОЗ підрядним способом (з допомогою сторонніх організацій) первісна вартість такого об’єкта складається насамперед з витрат на оплату вартості робіт (послуг), виконаних (наданих) підрядниками, та інших витрат, перелічених у п. 8 НП(С)БО 7 .

При здійсненні капітального будівництва (фактично виготовлення нерухомого майна – основних засобів) усі витрати на здійснення такого будівництва обліковують на субрахунку 151 «Капітальне будівництво». Витрати на виготовлення інших об’єктів основних засобів обліковують на субрахунку 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів» або 153 «Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів».

Якщо первісна вартість виготовлених власними силами основних засобів перевищує їх справедливу вартість, підприємство здійснює їх переоцінку відповідно до вимог НП(С)БО 7. Оформлення в обліку операцій по створенню основних засобів відображено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

Господарські операції з обліку створення основних засобів

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Списано матеріали на виробництво бункера	152	20	80000
2	Відображено зарплату працівників	152	661	10000
3	Відображено собівартість роботи використаного устаткування	152	91	20000
4	Введено в експлуатацію виготовлений бункер	104	152	110000

Переміщення основних засобів усередині підприємства: з цеху в цех, із відділу в цех і навпаки - оформляється виписуванням накладної типової форми на внутрішнє переміщення основних засобів. Екземпляр накладної з розписками одержувача й того, хто здав, передається в бухгалтерію підприємства. Бухгалтерія досліджуваного товариства відмічає у відповідних інвентарних картках передані об’єкти і розміщує їх у картотеці за новим місцезнаходженням. Необхідні записи (відмітки) здійснюються в інвентарних списках об’єктів.

У разі внутрішнього переміщення частини основних засобів, що обліковуються на одній інвентарній картці, бухгалтерія підприємства здійснює про це відповідну відмітку в екземплярі картки, а також в описі інвентарних карток і одночасно виписує на передані об’єкти додаткові екземпляри інвентарних карток, які розміщуються в картотеці за новим місцезнаходженням переданих основних засобів. Відповідні записи здійснюються в інвентарних картках об’єктів за місцем їх знаходження.

Як бачимо, усі операції потребують належного документального оформлення, оскільки бухгалтерський облік має бути орієнтований на

забезпечення оперативною інформацією всіх суб’єктів управління, а також на підготовку інформативної бухгалтерської звітності для інвесторів і кредиторів.

Згідно з чинним законодавством підприємства мають право продавати зайві основні засоби, безоплатно передавати іншим підприємствам, установам, організаціям, а також ліквідовувати їх, якщо вони фізично або морально застаріли і ремонт їх неможливий або економічно недоцільний (а також внаслідок аварії, пожежі, стихійного лиха).

Таблиця 2.9.

Господарські операції з продажу основних засобів

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1 1.1	Переведено об'єкт ОЗ до складу необоротних активів, утримуваних для продажу: - списано знос комп'ютера	13	10	6000
1.2	- списано залишкову вартість	286	10	3000
2	Продано комп’ютер	377	712	4800
3	Нараховано податкове зобов'язання з	712	641	800
4	Віднесено на фінансові результати дохід від продажу	712	791	4000
5	Списано балансову вартість комп'ютера	943	286	3000
6	Віднесено на фінансові результати собівартість реалізації	791	943	3000
7	Отримано оплату за проданий комп'ютер	311	377	4800

Дохід від реалізації основних засобів, що утримуються для продажу, відображається за кредитом субрахунку 712 «Дохід від реалізації інших оборотних активів». При цьому балансова вартість реалізованих активів списується у дебет субрахунку 943 «Собівартість реалізованих виробничих запасів». Таким чином, зіставленням отриманих даних підприємство отримує інформацію про фінансовий результат господарської операції від продажу активів і залежно від цього має збільшувати власні доходи або витрати.

Для визначення непридатності об'єктів основних засобів до подальшого використання, неможливості або неефективності відновлення, а також для оформлення документації на списання вказаних об'єктів на підприємстві наказом керівника створюється постійно діюча комісія, до складу якої входять відповідні посадові особи, в тому числі головний бухгалтер (бухгалтер) і особи, на яких покладено відповідальність за збереження основних засобів. За результатами ліквідації основних засобів комісія складає акт на списання основних засобів (форма №ОЗ-3) або акт на списання автотранспортних засобів (форма №ОЗ-4).

Таблиця 2.10.

Господарські операції з обліку ліквідації основних засобів

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Списано знос ліквідованого комп'ютера	13	10	4300
2	Віднесено до витрат залишкову вартість комп'ютера	976	10	700
3	Понесено витрати на ліквідацію	976	66	200
4	Оприбутковано запаси, отримані від ліквідації	20	746	300

На підставі отриманих актів та інших документів, які до нього додаються, бухгалтерія відображає в обліку операції щодо списання основних засобів. Списання з балансу нарахованого зносу основних засобів, які ліквідуються, в обліку відображається за дебетом рахунка 131 «Знос основних засобів» у кореспонденції з рахунком 10 «Основні засоби».

Згідно з п. 33 НП(С)БО 7 якщо основний засіб перестає відповідати критеріям визнання активом, такий ОЗ вилучається з активів (списується з балансу).

Інструкцією № 291 встановлено, що залишкова вартість списаних ОЗ та витрати, пов'язані з їх ліквідацією (розбирання, демонтаж), відносяться на дебет субрахунку 976 «Списання необоротних активів». Цінності, отримані від

ліквідації ОЗ, оприбутковуються за дебетом субрахунків обліку відповідних активів і кредитом субрахунку 746 «Інші доходи від звичайної діяльності».

Амортизація основних засобів - поступове систематичне списання вартості основних засобів у процесі їх корисного використання, пов'язане з їх фізичним і моральним зносом. Як строк експлуатації, так і ліквідаційна вартість впливає на суму бухгалтерської амортизації. Її нараховують щомісяця, починаючи з місяця, наступного за місяцем введення об'єкта в експлуатацію, і закінчуючи місяцем, наступним після його зупинення. Амортизацію припиняють нараховувати при реконструкції, модернізації, добудуванні, дообладнанні і консервації об'єкта з місяця, наступного після початку таких заходів.

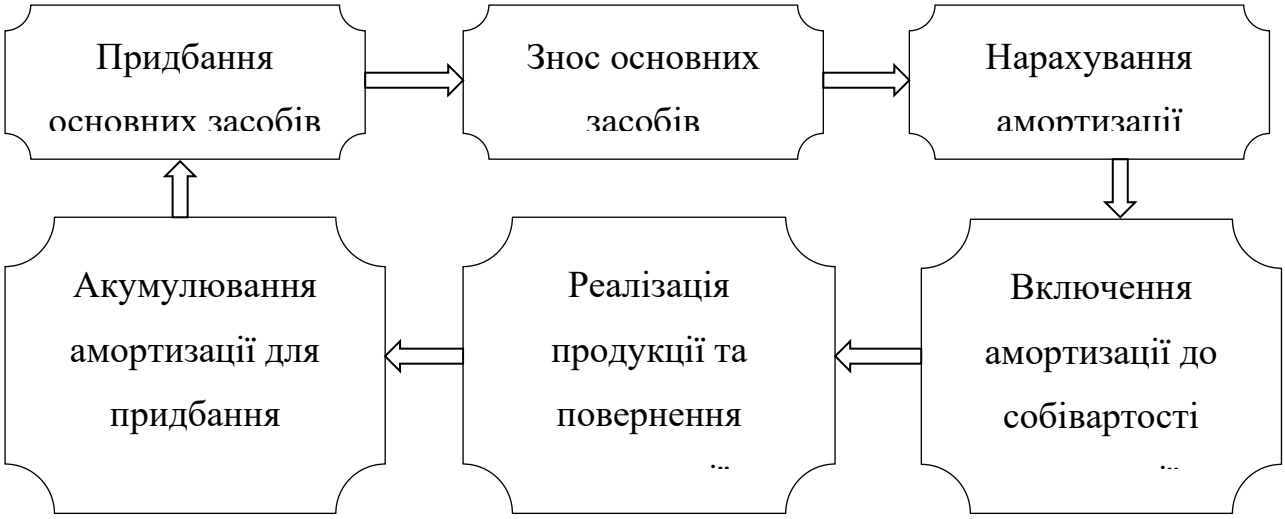

Рис. 2.5. Роль амортизації у формуванні та відновленні основних засобів

Однак, як відомо, записи в бухгалтерському обліку можуть здійснюватися лише на основі правильно заповнених первинних документів, які підтверджують здійснення фактів господарського життя. Тому, аби ефективно управляти господарською діяльністю підприємства, має бути налагоджена система документального відображення операцій на ньому, а саме операцій з нарахування зносу. Важливість бухгалтерських документів щодо амортизації необоротних активів заключається в тому, що вони є:

- основою відображення в бухгалтерському обліку операцій з нарахування амортизаційних відрахувань;
- джерелом інформації для контролю, оскільки без підписів осіб, на яких

покладені контрольні функції, документ недійсний;

•реальним доказом при спорах між підприємством та перевіряючими, а також при документальних перевірках.

Інформація про необоротні активи знаходить своє відображення у фінансовій звітності за формою №1 - балансі підприємства у першому розділі активу у статті «Необоротні активи», а також у примітках до фінансової звітності. Інформація про амортизацію основних засобів знаходить своє відображення у складі операційних витрат у розділі III фінансової звітності за формою №2 «Звіт про фінансові результати» у рядку 2515. У Звіті про власний капітал знаходить своє відображення інформація про дооцінку основних засобів підприємства, яка включається до складу додаткового капіталу.

2.3. Методичні аспекти внутрішньогосподарського контролю основних засобів

Система внутрішнього контролю є своєрідним джерелом інформаційного забезпечення управління підприємством, що у свою чергу дозволяє не допустити порушення законності, нераціонального використання та перевитрат виробничих ресурсів, невиконання передбачених виробничо-господарських планів діяльності підприємства. Так як у досліджуваному господарстві в останні роки контроль операцій з основними засобами не проводився, то розглянемо більш детально методичні аспекти контролю основних засобів.

Однією з особливостей контролю операцій з основними засобами є те, що під час його проведення необхідно поєднувати елементи фінансового та управлінського аналізу. Після оцінки загальної ситуації з основними засобами за необхідності (різких і значних зрушень, нехарактерних тенденцій у динаміці основних засобів, недостатнього розкриття відповідних розділів облікової політики і т. д.) слід провести пооб'єктний аналіз, виявити сутність і причини подій, що викликають сумнів перевіряючого, та їхній вплив на достовірність звітності. Таким чином, отримана інформація на початку перевірки дасть змогу

отримати загальне уявлення про організацію обліку основних засобів на даному підприємстві і допоможе визначити питання, яким необхідно приділити найбільшу увагу. На підставі досліджень та узагальнень нами визначено, що у процесі контролю основних засобів підприємства можна виділити шість основних етапів, що наведено на рис. 2.6.

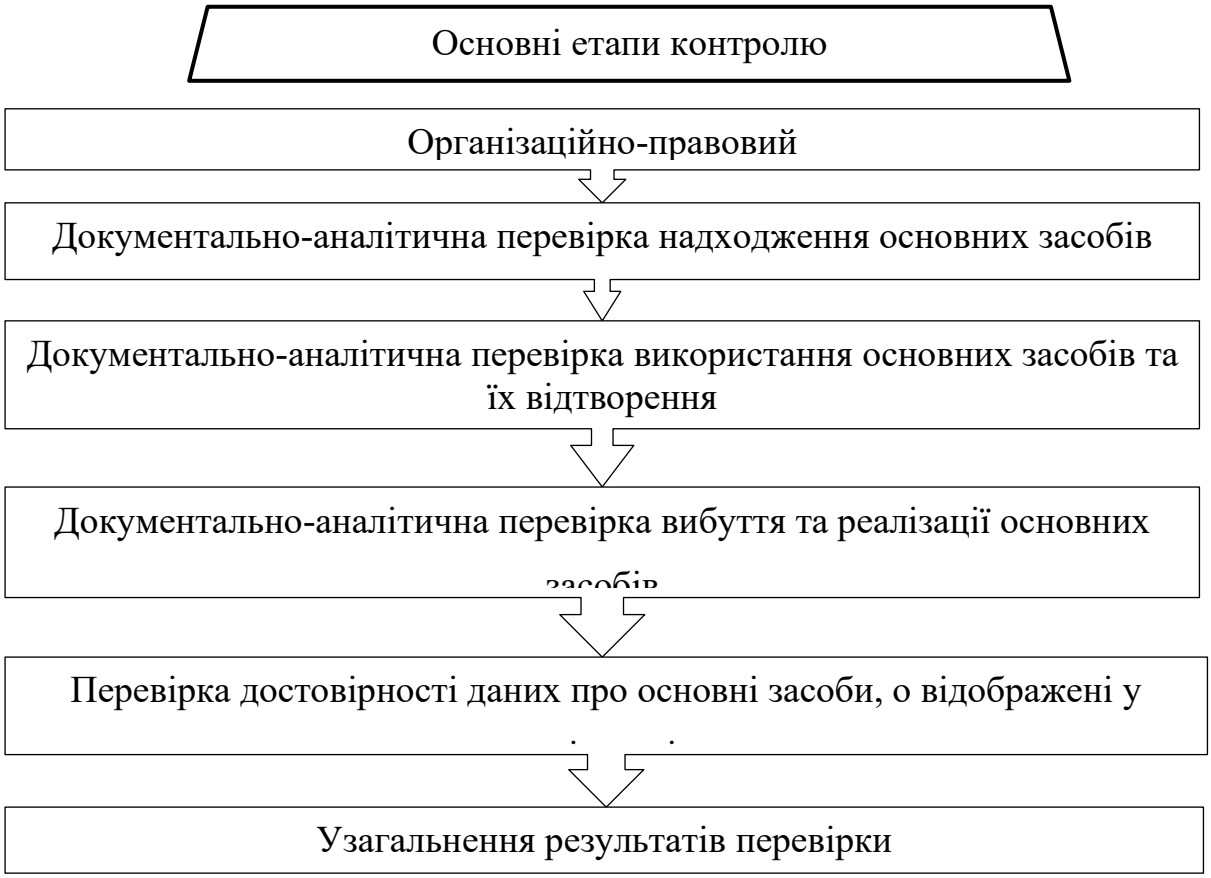

Рис. 2.6. Основні етапи контролю основних засобів

Організаційно-правовий. Даний етап у господарстві передбачає ознайомлення контролера із специфікою діяльності підприємства, досконале вивчення нормативно-правової бази щодо бухгалтерського обліку, контролю та регулювання діяльності підприємства. Детальному розгляду підлягає також наказ про облікову політику, в т. ч. у частині організації обліку основних засобів, здійснюється оцінка надійності систем внутрішнього контролю основних засобів.

Оцінка внутрішнього контролю основних засобів може здійснюватися за такими напрямами:

- перевірка наявності первинної документації на всі господарські операції з основними засобами;

- ❖ перевірка розподілу функціональних обов'язків посадових осіб, які наділені функціями санкціонування й які відповідають за стан і рух основних засобів;
- ❖ перевірка забезпечення належних умов зберігання й експлуатації основних засобів на підприємстві;
- ❖ перевірка наявності необхідних дозволів керівництва на здійснення операції з основними засобами;
- ❖ перевірка періодичного проведення інвентаризації основних засобів;
- ❖ перевірка належного ведення інвентарного пооб'єктного обліку основних засобів;
- ❖ перевірка контролю записів у регістрах обліку руху основних засобів тощо.

Особливо ретельно перевіряють повноту і своєчасність проведення інвентаризації основних засобів, а також інвентаризаційні описи та додані до них протоколи засідання інвентаризаційних комісій, порівняльні відомості, відомості результатів останньої інвентаризації, рішення керівництва підприємства за підсумками її проведення та правильність відображення результатів інвентаризації в бухгалтерському обліку.

Документально-аналітична перевірка надходження основних засобів. На цьому етапі контролер перевіряє правильність віднесення активів суб'єкта господарювання до основних засобів, розподіл їх за видами, встановлення критеріїв інвестиційної нерухомості. При цьому враховує вимоги НП(С)БО 27 «Необоротні активи». Далі перевіряють класифікацію основних засобів відповідно до вимог податкового законодавства, а також їх визнання. Перевіряють документи, що підтверджують право власності на об'єкти основних засобів, відповідність технічної та первинної документації цих засобів праці залежно від способів їх надходження. Контролер також перевіряє відповідність

даних аналітичного обліку даним синтетичного обліку щодо достовірності та повноти відображення операцій, пов’язаних із надходженням основних засобів.

Одним із найважливіших аспектів контролю основних засобів у є перевірка правильності їх оцінки. Основні засоби виражаються в натуральній і вартісній формах. Здійснюючи вартісну оцінку основних засобів, підприємству необхідно виходити з того, що об’єкт основних засобів визнається активом, якщо існує ймовірність того, що підприємство буде отримувати в майбутньому економічні вигоди і його вартість може бути достовірно визначена. Тому під час визначення вхідного сальдо за статтею балансу «Основні засоби станом на 1 січня поточного року» необхідно списувати застарілі основні засоби, а також ті, які не відповідають визначенню активів, із віднесенням їхньої вартості на зменшення нерозподіленого прибутку.

Основні засоби, які будуть визнані непридатними для використання протягом звітного періоду, повинні бути списані на затрати цього періоду за їх залишковою вартістю. Перевіряючий також повинен упевнитися в тому, що основні засоби, які, за даними бухгалтерського обліку, повністю зношені, тобто з нульовою вартістю, але можуть у майбутньому принести певну економічну вигоду, переоцінені до їх справедливої вартості й відображені у складі необоротних активів підприємства.

Документально-аналітична перевірка використання (руху) основних засобів та їх відтворення. Розбіжності в документальному оформленні наявності та руху основних засобів виявляють зіставленням сум, що наведені в інвентарних картках, і тих, які зазначені в описі інвентарних карток. У разі існування розбіжностей, з’ясовують причини та встановлюють винних осіб, а також дають конкретні рекомендації щодо поліпшення існуючого становища. Значну увагу приділяють зміні характеру використання основних засобів, зокрема, правомірності операцій переведення їх до складу інвестиційної нерухомості, переведення останньої до операційної нерухомості.

Документально-аналітична перевірка операцій реалізації основних засобів. На даному етапі перевіряють правомірність вибуття основних засобів,

ознайомлюються з відповідними рішеннями керівництва на здійснення таких операцій, досліджують акти приймання-передачі, ліквідації, а також факт фіксування відповідних відміток бухгалтерією в інвентарних картках. Перевірка достовірності даних про основні засоби, що відображені у звітності передбачає перевірку дотримання принципів та якісних характеристик фінансової звітності при її складанні, значну увагу приділяють визначенню достовірності даних.

Під час проведення внутрішньогосподарського контролю операцій з основними засобами найчастіше виявляють такі порушення:

- ✓ неправильне формування первісної вартості під час придбання основних засобів;
- ✓ неправомірне переведення оборотних активів до складу основних засобів;
- ✓ неправильне визначення собівартості оборотних активів, товарів, готової продукції під час зарахування їх до складу основних засобів;
- ✓ невключення різниці між залишковою та справедливою вартістю переданого об’єкта до складу витрат звітного періоду під час отримання основних засобів в обмін на схожі активи;
- ✓ збільшення вартості основних засобів на суму витрат, що здійснюються для підтримання об’єкта в робочому стані;
- ✓ включення витрат на модернізацію, модифікацію, дообладнання та реконструкцію основних засобів до складу витрат підприємства;
- ✓ відсутність документації, що підтверджує факт переоцінки основних засобів;
- ✓ проведення переоцінки лише одного об’єкта основних засобів із групи. Виявлені недоліки в процесі контролю операцій з основними засобами впливають на достовірність фінансових результатів і бухгалтерської звітності, оскільки призводять до викривлення суми нарахованої амортизації в бухгалтерському обліку.

Ефективна система внутрішнього контролю основних засобів включає:

- аналіз основних засобів підприємства за минулий період;

- аналіз структури та стану основних засобів;

- контроль за формуванням амортизаційної політики підприємства;

- контроль за своєчасним оновленням основних засобів підприємства;

- контроль за використанням основних засобів підприємства; внутрішній контроль використання основних засобів.

Серед методів підвищення ефективності системи внутрішнього контролю з використання основних засобів у СТОВ «Стебне» найбільш доцільними та дієвими є методи розподілу повноважень і відповідальності між працівниками з обов'язковим зазначенням повноважень у посадових інструкціях, перегляд облікової політики підприємства у частині обліку основних засобів, дотримання основних етапів здійснення контролю основних засобів, діагностика і прогнозування проблем.

На нашу думку, на суб'єкти внутрішньогосподарського контролю мають бути покладені функції прогнозування діяльності, розробка нових стратегій безкризового господарювання, робота над створенням моделей підвищення ефективності виробництва. Для посилення боротьби з нестачами і розкраданнями, неправильним оформлення первинної документації, помилковим нарахуванням амортизації основних засобів, проведенням переоцінки тощо необхідно здійснювати внутрішньогосподарський контроль об'єднаними зусиллями всіх спеціалістів, керівників господарських підрозділів та бухгалтерських служб.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ

Довгострокове функціонування та розвиток підприємств безпосередньо залежать від наявності дієвої системи управління. Ця система є складним механізмом, який об'єднує процеси обліку, економічного аналізу, контролю з метою створення обліково-аналітичного забезпечення. Підвищення значення обліково-аналітичної інформації для потреб стратегічного управління актуалізують питання вдосконалення обліку та аналізу основних засобів, адаптації їх методів до потреб управління.

Система обліково-аналітичного забезпечення відіграє одну з ключових ролей у функціонуванні системи управління, забезпечуючи взаємодію різних рівнів управління, структурних підрозділів, реагуючи на зовнішні та внутрішні зміни. Обліково-аналітичне забезпечення – це інтегрована система, що включає бухгалтерський облік (фінансовий, управлінський, стратегічний), аналіз (фінансовий, управлінський, стратегічний, аудит (зовнішній та внутрішній)) діяльності підприємства в розрізі бізнес-процесів і центрів відповідальності з метою прийняття управлінських рішень щодо вдосконалення виробництва, зниження витрат і підвищення ефективності використання ресурсів (зокрема, основних засобів) для забезпечення довгострокового функціонування та розвитку підприємства. Тобто обліково-аналітичне забезпечення слід розглядати як інструмент для підвищення ефективності управління підприємством.

Основою обліково-аналітичної системи є три взаємопов'язані та взаємозалежні базові елементи (бухгалтерський облік, аналіз господарської діяльності, аудит), які поділяються на структурні складові, які генерують інформацію залежно від поставлених цілей. За допомогою взаємодії управлінських функцій в обліково-аналітичній системі формується обліково-аналітичне забезпечення управління основними засобами (рис. 3.1.)

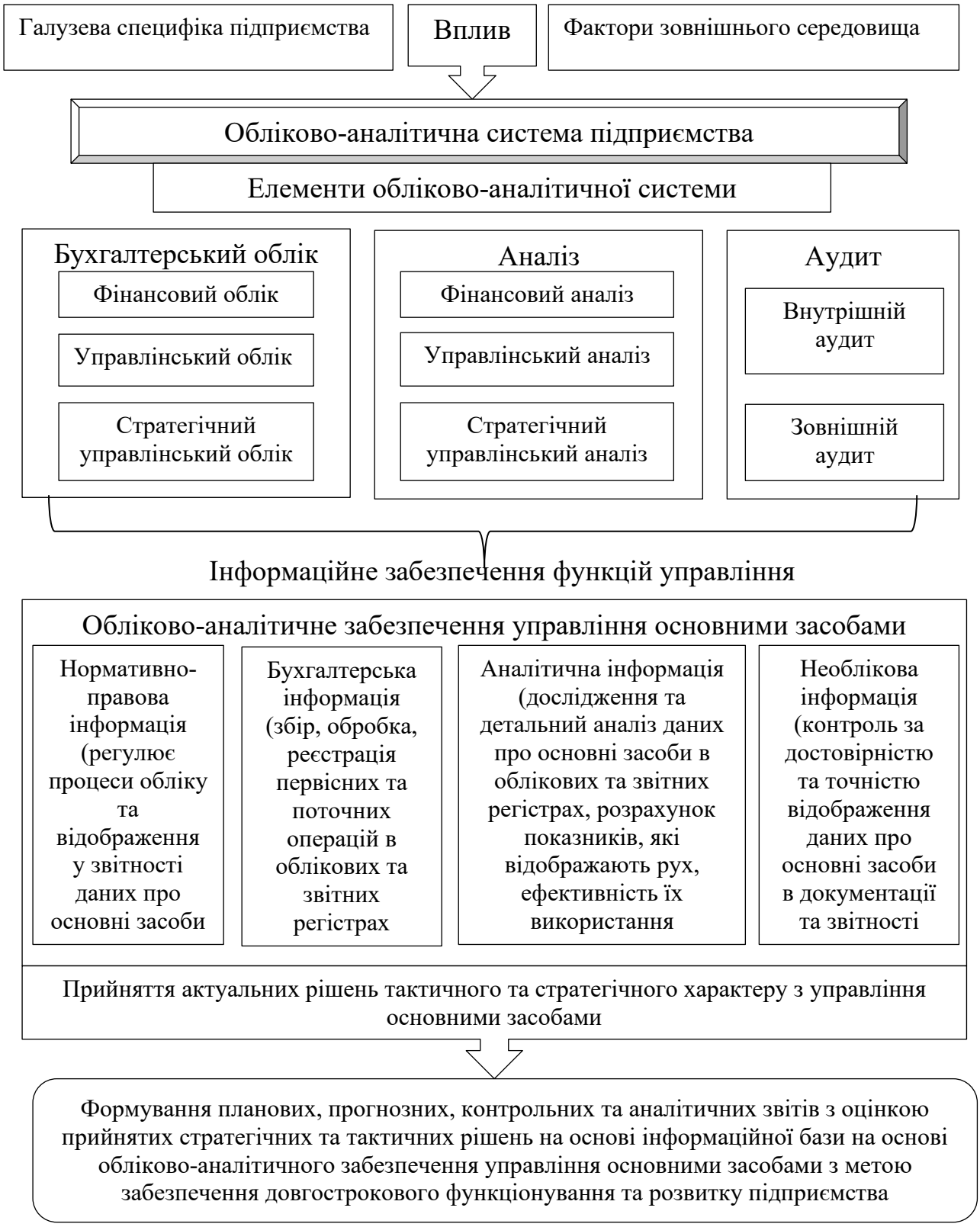

Рис. 3.1. Схема функціонування обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами підприємства

На сьогоднішній день основні засоби приймають активну участь у виробничих та невиробничих сферах діяльності підприємств. Досліджуючи

облік основних засобів в СТОВ «Неморож», було виявлено певні недоліки, які негативно впливають на процес управління виробництвом, а тому безпосередньо і на облік основних засобів.

По-перше, ці недоліки стосуються документального оформлення операцій з обліку основних засобів. Типова форма ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів», яку використовує підприємство має застарілі графи, які втратили сенс, а саме: графа 12 – норми амортизаційних відрахувань на повне відновлення; графа 13 – норми амортизаційних відрахувань на капітальний ремонт. Також цю форму можна було б доповнити такими відомостями: про термін корисної експлуатації основного засобу, ліквідаційної вартості та способу амортизації.

Типова форма ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів» не відображає повністю інформацію про об’єкт основних засобів, вона є дуже загальною і потребує розширення та доповнення. Інвентарні номери, які присвоюються основним засобам, не несуть інформаційного навантаження та зовсім не характеризують об’єкт. Це дало б змогу, пришвидшити розв’язання певних питань в ході бухгалтерського обліку.

Типову форму ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів» пропонуємо доповнити такими показниками: спосіб надходження, справедлива вартість, ліквідаційна вартість, термін корисного використання, метод нарахування амортизації, витрати на поліпшення об’єктів та розмір залишкової вартості на момент вибуття. Тому що, такі показники як термін корисного використання, ліквідаційна вартість та методи амортизації є індивідуальними для кожного об’єкта, тому таку інформацію доцільно відображати насамперед у інвентарній картці.

А отже, впровадження цих показників дасть можливість удосконалити документ, що зробить його більш доцільним для обліку та контролю. Дозволить одночасно слідкувати та вести облік стану основного засобу і документувати їх рух, від введення в експлуатацію до вибуття основного засобу та списання з

балансу підприємства. Це дозволить зекономити час на обробку первинної інформації і аналітичного обліку об’єктів основних засобів.

По-друге, по обліку витрат на поліпшення та ремонту основних засобів завжди виникає багато запитань та плутанини. Можемо порекомендувати підприємству чітко слідувати НП(С)БО 7 «Основні засоби» та Методичним рекомендаціям № 561, для розуміння різниці в цих поняттях.

Кожне підприємство вправі самостійно обирати яким чином відновлювати об’єкти основних засобів. Для забезпечення робочого стану та тривалого терміну експлуатації основних засобів потрібно на постійній основі здійснювати витрати на утримання основних засобів. Згідно з НП(С)БО 7 ці витрати поділяють на дві групи.

Перша група – це витрати сфокусовані на поліпшенні об’єктів основних засобів, які призначені для збільшення первісно очікуваних економічних вигод від експлуатації основного засобу. Капітальний ремонт і реконструкція, модернізація та модифікація, технічне переобладнання та добудова та ін. – все це відносять до поліпшення.

Обліковують ці витрати на рахунку 15 «Капітальні інвестиції», після чого переноситься на рахунок 10 «Основні засоби». Ці витрати називають капітальними, через те що вони збільшують початково очікуваний дохід від застосування об’єкту основних засобів та ще збільшують первісну вартість.

Друга група – це витрати, які проводять для підтримки об’єкта в робочому стані та отримання початково визначеної суми майбутніх економічних вигод від його експлуатації.

Можемо погодитись із науковцями та вважаємо за доцільне в окремі форми первинних документів і реєстри аналітичного обліку основних засобів увести додаткові показники, заповнення яких буде забезпечувати зростання рівня інформативності та достовірності цієї документації, посилення контролю над ефективністю виконаних операцій та зменшення трудомісткості облікових робіт. Дані пропозиції відображено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Пропозиції щодо внесення змін у типові форми первинних документів з обліку основних засобів

Типові форми первинних документів	Показники типових форм з обліку основних засобів, які доцільно було б:	
	прибрати	додати (змінити на)
ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»	Первісна (балансова) вартість (гр. 7)	Справедлива вартість (гр. 7)
	Код норми амортизаційних відрахувань (гр. 11)	Група основних засобів (гр. 11)
	Норми амортизаційних відрахувань: на повне відновлення, на капітальний ремонт (гр. 12-13)	Строк корисного використання (гр. 12)
	Поправочний коефіцієнт (гр. 14)	Метод нарахування амортизації (гр. 13)
ОЗ-3 «Акт на списання основних засобів»	Сума зносу за даними переоцінки по документах придбання (гр. 7)	-
	Код норми амортизаційних відрахувань	Група основних засобів (гр. 11)
	Норми амортизаційних відрахувань: на повне відновлення, на капітальний ремонт (гр. 12-13)	Строк корисного використання (гр. 12)
		Метод нарахування амортизації (гр. 13)
	Дата початку оплати за основні засоби (місяць, рік) (гр. 18)	Ліквідаційна вартість (гр. 18)

За останні роки процес обліку основних засобів змінювався багато разів, при цьому первинні документи для відображення операцій з вказаними об’єктами залишились без змін.. Тому з метою удосконалення обліку основних засобів доцільно змінити та доповнити форми первинних документів відповідно до умов сучасності. У практичній роботі обліковці проблеми із застарілими формами первинних документів вирішують по-різному, в більшості випадків пристосовують типову форму до сучасних вимог і галузевих особливостей та доповнюють необхідними елементами.

Також з метою удосконалення процесу обліку основних засобів, для правильного відображення надходження об'єктів і підвищення інформативності документів у титульній частині Акта приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (Ф. ОЗ-1) необхідно виділити графу «Джерело надходження», де вказувати основний засіб «отриманий за власні кошти», «цільове фінансування», «інвестиція», «отриманий в оперативне (чи господарське) відання». Ці дані необхідні для заповнення розділу 2 «Капітальні інвестиції за джерелами фінансування» звітів № 2-інвестиції (річна) «Капітальні інвестиції, вибуття й амортизація активів», № 2-інвестиції (квартальна) «Капітальні інвестиції». З цією метою запропоновано виділити графу в титульній частині названого документа «Орендований чи взятий у лізинг» об'єкт основних засобів, із зазначенням дати та номера документа.

Крім того, доцільно в основній частині документа видалити графи:

- «Здавач» і «Одержувач», оскільки їх посади, підписи й ініціали вже вказується на зворотній стороні документа;
- «Дата введення в експлуатацію», оскільки у першому рядку пояснювальної частини до акта, яку заповнює комісія, ці дані вказані;
- «Заводський шифр», оскільки ці дані вказуються у паспорті об'єкта основних засобів, копія якого має бути в бухгалтерії;
- «Норми амортизаційних відрахувань на повне відновлення та капітальний ремонт», «Поправочний коефіцієнт», «Вид і код устаткування», оскільки вони не відповідають вимогам сучасного обліку.

Також до основної частини документа пропонуємо додати такі графи: «Амортизація – рахунок (аналітичний рахунок обліку), норма амортизації (річна), метод амортизації, сума амортизації за документами (придбання, переоцінки)», а також «Призначення основного засобу (рахунок 23 «Виробництво», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності»), оскільки така деталізація задовольняє сучасні вимоги фінансового обліку та Податкового кодексу України. Крім того, доцільно виділити у складі цього

документа розділ, що буде відображати зміни первісної вартості основних засобів та щорічну переоцінку. В додатку Ж представлена форма удосконаленого первинного документа.

Ефективне використання основних засобів на підприємстві є одним із найважливіших чинників, що сприяють досягненню ефективності процесів господарювання. Під впливом низки негативних явищ і тенденцій розвиток українських підприємств в останні роки значно уповільнився. Зношеність основних засобів практично у всіх галузях економіки складає 60-70%. Проблема формування амортизаційної політики підприємства в сучасних умовах набуває важливого значення на сучасному етапі розвитку нашої країни, оскільки вона одночасно виступає як витрати та як джерело відтворення основних засобів.

Однобічний підхід до амортизації не відповідає сучасним вимогам ведення успішного бізнесу, викривляє сутність амортизації, її основну функцію, пристосовуючи її до поточних податкових та облікових потреб. В таких умовах велике значення має пошук резервів економічного розвитку виробництва через стимулювання відновлення та оновлення основних засобів. Все це обумовлює необхідність обґрунтування чіткої облікової методики щодо забезпечення резервів для ремонту та оновлення основних засобів, особливо виробничого призначення, на базі існуючої нормативно-правової бази, а також вдосконалення існуючих методик щодо створення відповідних резервів (фондів) соціально-економічного розвитку підприємств, обліку реінвестування нерозподіленого прибутку для збільшення виробничого та технічного потенціалу, сутності капіталізації в процесі оновлення основних виробничих засобів чи їхньої повної заміни на більш сучасні, пошук нових шляхів збільшення основного капіталу та його облікове відображення.

Вважаємо за доцільне в межах отримання прибутку та при певному рівні грошового обороту, запропонувати методику накопичення коштів, які будуть спрямовуватись на оновлення основних засобів в підприємствах в потрібний момент та в достатньому обсязі. Йдеться про акумулювання певних резервів як забезпечення на відновлення основних засобів.

Сучасна економічна теорія розглядає реінвестицію як перетворення частки нерозподіленого прибутку в основний капітал, тобто використання її на розширення виробництва (збільшення основних виробничих засобів підприємства). Згідно з нормативно-правовою базою бухгалтерського обліку, не має можливості прямого використання прибутку на реінвестування. Реінвестований прибуток – це будь-який прибуток після сплати податків, який реінвестується (повертається) в підприємство, а не виплачується його власникам у вигляді дивідендів. Тому відправною точкою цих економічних перетворень вважається збільшення основного капіталу за рахунок освоєння нерозподіленого прибутку на розвиток виробничого і технічного потенціалу підприємства. Цей процес у графічному вигляді наведено на рис. 3.2.

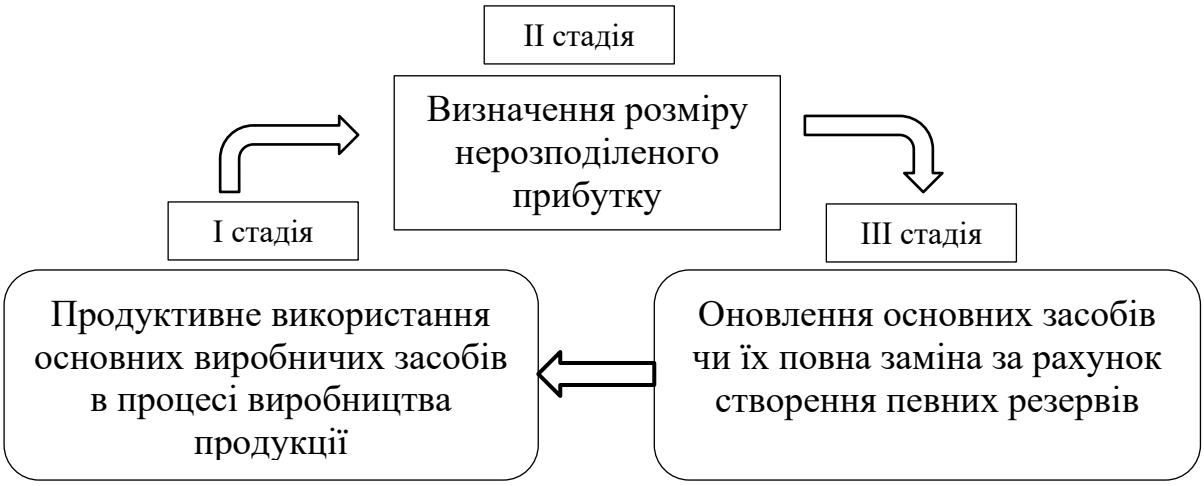

Рис. 3.2. Кругообіг основних виробничих засобів на підприємстві за умови реінвестування частини нерозподіленого прибутку в основний капітал

Таким чином, попри загальновідому методику обліку витрат на поліпшення, ремонт та оновлення основних виробничих засобів шляхом їх списання на капітальні або поточні витрати, ці витрати пропонується покривати з джерел власного капіталу, зокрема за рахунок нерозподілених прибутків шляхом його реінвестування.

Аналіз основних засобів є важливим компонентом аналізу господарської діяльності усіх підприємств, оскільки основні засоби є чи не найважливішими їх активами, використання яких уможливлює їхню діяльність та визначає її

ефективність. Однак, на нашу думку, питанням аналізу стану основних засобів, ефективності їхнього використання та придатності для виконання поставлених перед ними завдань на сьогодні не приділяється достатньої уваги на вітчизняних підприємствах. Такий аналіз, як правило, якщо і проводиться, то швидше на інтуїтивному рівні, або ж висновки про непридатність певних об'єктів основних засобів до подальшого використання базуються на інформації про зниження їхньої продуктивності, скаргах робітників, даних про технічні поломки або зовнішні дефекти тощо.

Для реалізації стратегічного підходу до розвитку основних засобів пропонуємо модель їх комплексного аналізу, яка ґрунтується на інтеграції існуючих методів та засобів для аналізу основних засобів, та додатково передбачає використання аналітичних показників, запропонованих далі у цьому розділі. Структура моделі зображена на рисунку в додатку В.

Головним завданням проведення аналізу є об'єктивна оцінка стану основних засобів, зокрема, з метою обґрунтування вибору стратегії їх розвитку та відтворення. Досягнення цієї мети передбачає, у тому числі, вирішення ряду важливих додаткових завдань, таких як визначення джерел коштів, за рахунок яких буде відбуватися відтворення основних засобів, детально проаналізованих у першому розділі даної роботи, завдяки чому може бути досягнуте збільшення продуктивності основних засобів, а також підвищення їх інноваційності, що означає, що стратегія розвитку та відтворення основних засобів має ґрунтуватися на отриманні все більш сучасних, ефективних та продуктивних об'єктів, що дозволить у підсумку суттєво активізувати економічну діяльність підприємства. Виходячи з цього, має бути побудована логічна модель комплексного аналізу, систематичне застосування якої підприємством дозволить вирішити усі поставлені завдання. Перш за все, вона передбачає визначення стратегічних задач щодо майбутнього відтворення основних засобів, тобто основні напрямки їх оновлення, які базуватимуться на загальній концепції розвитку підприємства, основних його поточних та довгострокових завданнях.

Таким чином, механізм формування інформаційного забезпечення управління основними засобами підприємства повинно охоплювати облікову й аналітичну системи з притаманними їм внутрішньо системними та позасистемними зв'язками, в межах яких генерується економічна інформація для прийняття управлінських рішень, спрямованих на ефективне використання засобів виробництва.

ВИСНОВКИ

1. Дослідження та узагальнення різних визначень поняття основних засобів підприємства дозволяє стверджувати, що це активи у матеріальній формі, які, підприємство тримає задля застосування їх у ході виробництва або поставки товарів, надавання послуг, в оренду іншим особам або для реалізації функцій адміністративного і соціально-культурного характеру, термін експлуатування яких понад один року або операційного циклу, якщо він довший за рік.

2. Проведений аналіз різних підходів вчених щодо тлумачення терміну «основні засоби» дозволив сформулювати власне визначення: під основними засобами пропонуємо розуміти різновид активів, який має матеріальну форму, що зберігається протягом всього часу існування та використання, які мінімум більше одного року, частинами переносять свою вартість на результат власної діяльності.

3. Нормативно-правове регулювання обліку та аналізу основних засобів базується на чотирьохрівневій системі: локальні акти; інструкції, накази та методичні рекомендації Міністерства фінансів України; Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти обліку; Закони та Кодекси України. Методологічні принципи складання в обліку інформації стосовно основних засобів і у фінансовій звітності підприємств розкривання інформації про них, прописуються в НП(С)БО 7 «Основні засоби» та МСБО 16 «Основні засоби».

4. Дослідження проводилося на базі СТОВ «Неморож». Майно господарства складають основні фонди і оборотні засоби, а також цінності, що відображені в його балансі. Управління підприємством здійснює його власник, який самостійно вирішує всі питання виробничо-господарської діяльності, керуючись у своїй діяльності Статутом, законами та іншими нормативними актами України.

5. СТОВ «Неморож» в останньому році спрацювало досить ефективно і прибутково. Підприємство одержало 3207 тис. грн. прибутку і рівень

рентабельності при цьому становив – 18,8%. Спеціалізація підприємства – технічно-зернова з розвинутим скотарством.

6. Встановлено, що існує ряд типових документів з обліку основних засобів. Дані документи відображають неактуальну для сьогодення інформацію, є громіздкими, тому в кваліфікаційній роботі запропоновано удосконалення типових форм ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів», ОЗ-2 «Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об’єктів». Також представлена форма удосконаленого первинного документа.

7. Запропоновано створювати амортизаційний фонд на оновлення необоротних активів, особливо в частині основних засобів виробничого призначення. Визначено переваги створення амортизаційного фонду з прибутку, зокрема це є додаткове джерело фінансування виплат щодо відновлення основних засобів за рахунок власного капіталу; вилучення частки нерозподіленого прибутку на створення різного роду резервів відповідає його економічній сутності, яка полягає у розширеному відтворенні, тобто реінвестуванні його частини в економічний розвиток підприємства.

8. Доведено, що основні засоби суттєво впливають на результати господарської діяльності підприємства, тому контроль за станом їх збереження, наявності й ефективності використання повинен бути ретельним, повним, достовірним, обґрунтованим та відповідати чинному законодавству.

9. Зазначимо, що ефективне управління основними засобами підприємства потребує налагодженої системи обліково-аналітичного забезпечення, здатної своєчасно формувати достовірну інформацію про стан, інтенсивність та ефективність використання засобів виробництва. Адже управлінські рішення, прийняті на основі неактуальної та обмеженої інформації, можуть не тільки не принести бажаного ефекту, а й деструктивно вплинути на хід виробничого процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абубекерова А.З. Методологія організації обліку відтворення основних засобів на підприємстві. Інфраструктура ринку. 2022. Вип. 67. С. 217-222.
2. Аверкина М.Ф., Руднік О.О. Ключові аспекти автоматизації обліку основних засобів. Ефективна економіка. 2018. №6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2018/6.pdf (дата звернення: 15.08.2023).
3. Бірюк О.Г. Облікова політика щодо основних засобів. URL: http://magazine.faaf.org.ua/oblikova-politika-schodo-osnovnih-zasobiv.html (дата звернення: 10.09.2023).
4. Бурова О.М. Базові аспекти організації обліку основних засобів в інформаційному середовищі. Наука й економіка. 2013. № 4(32), Т. 2. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/35859 (дата звернення: 17.09.2023).
5. Гавриленко Н.В. Деякі обліково-аналітичні проблеми ремонту основних засобів та їх вирішення. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 40. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1445/1390 (дата звернення: 22.08.2023).
6. Гарбар Ж.В., Майбородюк К.С. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств України. Інвестиції: практика та досвід. 2021. №12. С. 18-22.
7. Головачко В.М. Облік витрат на ремонт і поліпшення основних засобів.URL:http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/viewFile/4896/4823 (дата звернення: 10.09.2023).
8. Городинський М.П., Поліщук І.Р. Основні елементи та типи амортизаційної політики щодо основних засобів підприємства: обліковий вимір. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 2 (19). С. 386-391.

9. Господарський кодекс України: Закон України №436-IV від 16.01.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення: 15.02.2023).

10. Гуля В.С. Особливості здійснення внутрішнього контролю використання основних засобів на підприємстві. Вісник студентського наукового товариства «Ватра», 2015. Вип. 22. С. 91-102.

11. Гуцаленко Л.В., Гловюк А.С., Ковальчук І.В. Організація обліку та аудиту основних засобів. Економіка і суспільство. Мукачево, 2017. Вип. 8. С. 741-747. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/123.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

12. Джеджула В.В., Єпіфанова І.Ю., Волоська Н.Р. Сутність поняття «основні засоби». Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. Вип. 4 (04). С. 127-131.

13. Зінченко О.В., Кептя В.В. Методичний аспект обліку основних засобів та їх роль за сучасних умов господарювання. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. Вип. 6 (17). С. 664-672.

14. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства Фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 20.09.2023).

15. Іщенко Я.П., Подолянчук О.А., Коваль Н.І. Фінансовий облік І: підручник. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю. В. 2020. 496 с.

16. Іщенко Я.П., Подолянчук О.А., Коваль Н.І.Фінансовий облік ІІ: підручник. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю. В. 2021. 396 с.

17. Кафка С.М. Облік руху основних засобів. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 23. С. 191-200.

18. Коваль Л.В. Облікова політика в управлінні підприємством. Ефективна економіка. 2019. №5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7048 (дата звернення: 05.10.2023).

19. Колісник О.П., Поліщук М.С. Теоретичні аспекти обліку основних засобів. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 19. С. 1282-1289.

20. Колісник Н.А. Методичні аспекти оцінювання результативності управління використанням основних засобів на підприємствах переробної галузі. Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. Економічні науки. 2019. № 3 (270). С. 248-253.

21. Костюнік О.В., Наконечна А.А. Економічний зміст та класифікація основних засобів. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 21, ч. 1. С. 177-180.

22. Костюннік О.В., Маламуж А.А. Автоматизація основних засобів. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 26, ч. 2. С. 128-130.

23. Кравченко М.В., Дроздова Ю.А. Складові управління процесом обліку основних засобів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 14, ч. 1. С. 164-167.

24. Кудлаєва Н. В., Кравчук В. С. Проблеми обліку основних засобів. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. Чернівці, 2015. Вип. 2. С. 178-188.

25. Кудлаєва Н.В. Визнання та оцінка основних засобів: реалії сьогодення. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 1 (69). С. 108-114.

26. Лаврова-Манзенко О.О., Литвиненко А.С. Проблематика обліку основних засобів в сучасних умовах. Економіка і управління, 2020. Вип. 4. С. 122-128.

27. Левченко О.П. Проблеми організації обліку основних засобів та шляхи їх вирішення. Молодий вчений. 2017. №1.1 (41.1). С. 64-67.

28. Леонова Ю.О. Особливості обліку основних засобів в умовах дії податкового кодексу України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 16. С. 872-876.

29. Любар О.О. Облікове забезпечення відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. №8. С. 130-140.

30. Максимова А.В., Бояр Е.М. Бухгалтерський та податковий облік основних засобів в сучасних умовах: головні аспекти та відмінності. Ефективна економіка. 2018. №2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/50.pdf (дата звернення: 20.09.2023).

31. Матюха М.М., Алексєєнко Н.М. Удосконалення організації управлінського обліку та формування управлінської звітності основних засобів. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2019. № 5 (67). Т. 2. С. 21-25.

32. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: Наказ Міністерства фінансів України від 30.09.03 р. № 561. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text (дата звернення: 20.08.2023).

33. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України №433 від 28.03.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text (дата звернення: 20.09.2023).

34. Мостенська Т.Г. Теоретичні підходи до управління основними засобами підприємства. Ефективна економіка. 2020. №1. URL:http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2020/96.pdf (дата звернення 10.08.2023).

35. Мулик Т.О., Цуркан А.О. Аналіз основних засобів підприємства: методичні та практичні аспекти. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Вип. 46, 2020. С. 113-122.

36. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства Фінансів України від 25.01.2012 р. №52. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 05.08.2023).

37. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Наказ Міністерства фінансів України №92 від 27.04.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text (дата звернення: 18.08.2023).

38. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. №290. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99 (дата звернення: 10.08.2023).

39. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text (дата звернення: 10.09.2023).

40. Перетятько Ю.М. Організація обліку основних засобів в умовах становлення інформаційної економіки. Науковий вісник Полісся. 2019. №2 (18). С. 50-56.

41. Петренко А.Я., Попова В.Д. Організація обліку основних засобів та шляхи її вдосконалення. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 18. С. 994-1001.

42. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 09.12.2011 № 1591. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text (дата звернення: 03.09.2023).

43. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 05.08.2023).

44. Подолянчук О.А., Гудзенко Н.М. Капітальні інвестиції: нормативно-правове регулювання та облік. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки та практики. 2021. №2. С. 166-181.

45. Поповиченко І.В., Спірідонова К.О., Загустіна А.Є. Основні напрями підвищення ефективності використання основних фондів в сучасних умовах господарювання. Економічний простір. 2019. № 145. С. 149-159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ ecpros_2019_145_14. (дата звернення: 12.10.2023).

46. Практикум з фінансового та управлінського обліку за національними стандартами: навч. посіб. За ред. проф. М.Ф. Огійчука. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ: Алерта, 2021. 624 с.

47. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 11.08.2023).

48. Про затвердження спеціалізованих форм первинних документів з обліку основних засобів і інших необоротних активів сільськогосподарських підприємств та Методичних рекомендацій щодо їх застосування: Наказ Міністерства аграрної політики України від 27.09.2007 р. № 701. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0701555-07#Text (дата звернення: 06.08.2023).

49. Про затвердження типових форм первинних документів: Наказ Міністерства статистики України від 29.12.95 р. № 352. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0352202-95#Text (дата звернення: 06.09.2023).

50. Прохорова Л.І., Фостійчук А.С. Актуальні проблеми удосконалення управлінського обліку основних засобів в сучасних умовах за використанням інформаційних технологій. Молодий вчений. 2020. №1 (77). С. 6-11.

51. Пчелинська Г.В. Облікова політика підприємства як чинник формування аналітичного інструментарію управління основними засобами. Економіка та суспільство. 2020. Вип. 39. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1362/1316 (дата звернення: 20.10.2023).

52. Самбурська Н.І. Обліково-аналітичне забезпечення управління основними засобами: теорія і практика (на прикладі підприємств водопровідно-каналізаційного господарства): монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2015. 289 с.

53. Степаненко О.І. Основні засоби та їх класифікація в дисертаційних роботах українських науковців: обліковий аспект. Економічні студії. 2021. №1 (31). С. 137-146.

54. Томчук О.Ф. Аналітичні можливості балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства. Причорноморські економічні студії . 2018 . Вип. 28. Ч. 2 . С. 152-159.

55. Федоришина Л.І., Школьний В.С. Ефективність використання основних засобів підприємства. The scientific heritage. 2020. №46 .Р. 8. Р. 114-128.

56. Феофанова І.В., Антонова О.Д. Проблеми обліку основних засобів на підприємстві. Молодий вчений. 2020. №11 (87). С. 205-208.